

Gotlands Ornitologiska Förening

c/o Måns Hjernquist
Sproge Snoder 806
623 44 Klintehamn
0498-24 42 63
gof@blacku.se

Stadsarkitektkontoret
Gotlands Kommun
621 81 Visby

Remissvar

Bygg Gotland förslag till översiktsplan för Gotlands kommun 2010–2025

Dnr 82004

Gotlands Ornitologiska Förening vill framföra följande synpunkter på kommunens förslag till översiktsplan.

Vi delar inte det generella förhållningssättet till utvecklingen av Gotland, som finns i planen. Gotlands natur är en av de viktigaste grundstenarna för öns värde och attraktionskraft – men planen har inte tagit hänsyn till detta utan i väsentliga avsnitt föreslås insatser som istället kommer att förstöra naturen, och därmed också minska attraktionen. Planen redovisar kommunens målsättningar och strävanden att använda mark- och vattenområden och det står inledande att det handlar i lika stor utsträckning om att på bästa sätt skydda och säkerställa natur- och kulturområden. Vi anser inte att detta överensstämmer med huvuddragen i planen.

Obebyggda kuster har förutom ett särskilt värde för det rörliga friluftslivet och attraktion för både besökare och boende – en avgörande betydelse för förutsättning för det rika fågellivet. Det gotländska natur- och kulturlandskapet har också stora biologiska värden med en fågelfauna som inte bara är knuten till dessa utan även direkt beroende av dessa. I planen föreslås en vindkraftsutbyggnad som inte avvägts mot naturvärdena eller planerats med tillräcklig hänsyn till de ornitologiska värdena på ön. Skulle planen förverkligas innebär det med stor sannolikhet att stora fågelvärden påverkas negativt vilket kommer att inverka på andra miljömål men också på människors vilja att besöka ön eller flytta hit. Att kommunen kallar sig ekokommun och nu tagit fasta på klimatdebatten ska inte innebära att värdefull natur förstörs när åtgärder ska vidtas.

Vi menar att det är av största betydelse att planen revideras i de avsnitt som handlar om utnyttjande av mark- och vattenområden. Vindkraftskapet måste t.ex. omarbetas i grunden.

I planen saknas *naturen* i stora delar eller är styvmoderligt behandlat, liksom bland de svarsalternativ som medborgarna också på hemsidan kan klicka i vid ett antal frågeställningar. Kommunen skriver att antalet naturskyddade områden är stort. Vi delar inte den uppfattningen och vill också poängtera att hänsyn till skyddade områden ändå inte efterföljs fullt ut. Naturen och fågelfaunan har ett värde för människor, men vi har också ett ansvar att skydda och bevara den. Detta måste vara en grunddel i planen och alltså kompletteras med i en ny version.

I grunden är det en god sak att låta alla kommuninvånare få ta del av förslaget till översiktplan och kunna yttra sig om denna. Därför är det olyckligt att förslaget är så krångligt skrivet att det blir en svår uppgift för de flesta att riktigt förstå vad som egentligen föreslås och vilka effekter detta skulle få. Är det ogenomtänkt eller medvetet?

Nedan följer mer detaljerade kommentarer för de olika kapitlen i planen.

Bebyggelseutveckling

Strandskyddet måste bibehållas, värnas och utökas. De gotländska kusterna har ett internationellt värde genom att de inte är bebyggda i så stor utsträckning. Dock har kommunen blivit alltmer generös med dispenser. Vi menar att detta är fel ingång som motverkar både ett rikt fågelliv och attraktionen för människor att besöka ön.

All bebyggelse i landsbygden ska ta hänsyn till jordbruket, även utifrån ett längre perspektiv. Att bebygga marker som därmed kan inverka negativt på ett aktivt jordbruk bör inte få ske (t.ex. möjligheterna för djurhållning etc). Ett fungerande jordbruk är inte bara en förutsättning för att bevara betydande delar av natur- och kulturlandskapet och därmed människors lockelse att besöka ön eller flytta hit – det är också en viktig del för att uppnå andra miljömål och bevarandet av ett rikt växt- och djurliv.

Exploatering vid kuster bör endast ske i anslutning till befintlig bebyggelse och **kommunen bör ha en allmänt restriktivare hållning till all exploatering inom kustzonen 1 km från vattenlinjen**. Det vill säga, ett generellt långsiktigt hänsynstagande till natur, jordbruk och friluftsliv som omfattar en bredare zon än det formella strandskyddet.

Turismens utveckling

Turismen kommer att kunna vara en fortsatt betydelsefull del av näringen – men det kräver ändå att det finns en mer långsiktig och genuin grund. Det är Gotland i sig som är speciellt: naturen, de obebbyggda kusterna, landskapet och kulturen. Exploatering av t.ex. kuster med “lyxkomplex” eller “sommarland” och annan likartad exploatering kommer alltid bara att vara tillfälliga inkomster – men däremot förstör det området för lång eller all tid. Kommunen borde vara mer restriktiv till beviljande av turistanläggningar av den sorten, särskilt i naturkänsliga miljöer så som vid kusterna. Naturturism växer i hela världen och Gotland har goda förutsättningar för att utveckla naturturism här.

Den gotländska naturen (och kulturen) har ett värde som består och att bevara dessa är det som Gotland vinner på i längden.

Kustzonen

I planen står att det gotländska kustområdet av tradition haft en stor andel bebyggelse. Vi ställer oss frågande inför den beskrivningen. Tvärtom har den gotländska bebyggelsen oftast varit placerad längre från kusten, men med fiskelägen etablerade vid kusterna. Fiskelägenas funktion var att möjliggöra och underlätta för fiske och ska därför inte jämföras med ny bebyggelse vars funktion är en helt annan.

Att planera bebyggelse utifrån en eventuell havsnivåhöjning är klokt. Men det bör inte strikt utgå från höjdkurvan utan även omfatta analyser av hur naturen och området kommer att se ut vid ett sådant scenario. **Bebyggelse ska anpassas utifrån detta så att den zon som antas hamna under vatten ersätts av ny mark åt de organismer som har det som livsutrymme.**

Särskilt viktigt är det att ta hänsyn till kommande lantbruk, att det går att driva jordbruk utan att detta försvåras eller förhindras genom “ogenomtänkta bygglov” idag. Jordbruket är en förutsättning för ett rikt fågelliv vid kusterna. *Se även under Bebyggelseutveckling.*

Vindkraft

Vindkraften är en industriell verksamhet och därför borde rimligen även denna omfattas av samma tillståndskrav som andra industrianläggningar. Inte heller klimatdebatten borde ge vindkraften legitimitet att fräntas miljöprövningar eller ges acceptens att förläggas till värdefulla naturområden.

Kommunens ambition att vindkraften på Gotland ska bli en ny näring, vi ska inte bara producera egen el utan även exportera den – måste leda till en ordentlig diskussion. Vad kommer detta att innebära?

Med erfarenhet av den utbyggnad som skett hittills tillsammans med flera aktuella ärenden, har kommunen visat att man inte är beredd att ta hänsyn till värdefull natur, hotade arter eller viktiga fågelområden. Eftersom det av tekniska skäl inte går utan att det läggs nya kablar till fastlandet bedömer vi att översiktsplanens ambitiösa utpekande av vindkraftsområden är ett påtryckningsmedel mot staten för att satsa på nya fastlandskablar. Vattenfalls byggplaner i Mästermyr, som kommunen stöder, är också en del i arbetet att försöka genomdriva satsningen på nya fastlandskablar. Den vindkraftsparken har delats upp i två delar – den första etappen är precis under den gräns för när miljökonsekvensutredning krävs och etapp två är ett påtryckningsmedel eftersom den kräver ökad kabelkapacitet till fastlandet. Detta illustrerar problematiken kring byggprocessen där det ges utrymme för taktiska grepp för att undkomma en gedigen miljöprövning.

Kommunen förespråkar ett kommunalt bestämmande över vindkraftsutbyggnaden och menar att detta är en viktig faktor för att nå framgång för utbyggnaden. Med andra ord – om kommunen får bestämma byggs det mer. Det bygger på att kommunen är frikostig med beviljande av bygglov och att man räknar med att många markägare är positiva. Eftersom varje verk inbringar i storleksordningen 100 000 kr per år till markägaren är det troligt att detta också kan ske.

Kommunen föreslår heller inga stoppområden och är beredd att pröva vindkraftsutbyggnad i hela kommunen inklusive vattenområdena. **Vi menar att det måste ingå stoppområden i översiktsplanen.**

Inom de områden som kommunen utpekar anges att vindkraften ska ges företräde framför andra bevarandeintressen. Placeringen av verken utgår från ett av kommunen bestämt avstånd från bebyggelse. Vi menar att hänsyn ska tas även till natur och ornitologiska värden.

Att minska förutsättningarna för ett rikt fågelliv liksom att förstöra det vackra gotländska natur- och kulturlandskapet kan även ses ur andra aspekter – det tar bort Gotlands attraktionskraft för människor som är intresserade av natur och fåglar. Det är ett perspektiv kommunen bör beakta då naturturism ofta förlänger den normala turistsäsongen och är en andel av besöksnäringen, men också utifrån människors vilja att flytta till Gotland.

Att landskapet är i ständig förändring och därför kan motivera att vindkraft kan byggas inom viktiga fågelområden och värdefulla naturmiljöer, är en inställning som framförs av kommunpolitiker och vindkraftsexploater. De använder den stora utdikningen av gotländska myrar eller förstörelsen av ängsmarker som jämförelse. **Vi anser att det är fel att försvara förstörelse av naturmiljöer med hänvisning till att det skett förut.**

Ett annat argument som lyfts fram i debatten är att jordbruket ska ha rätt att tillvarata sina naturresurser, som även kan vara vind. Men alla markägare kan inte utnyttja denna resurs då kommunen har en del kriterier som satts upp som förhindrar detta (även om naturvärden inte räknas in bland dessa). Och på samma sätt som andra naturresurser behöver inte markägaren nödvändigtvis utvinna det om det är skadligt. Att markägarna skulle tjäna omkring 60 miljoner på vindkraften om kommunens plan gick igenom talas det också gärna om i den allmänna debatten kring vindkraft. Vi tror att det finns en rad andra åtgärder och möjligheter för kommunen att ta till om det verkligen vore jordbruket man värnade – och vi tycker att det är fel att använda detta i argumentationen.

Idag finns ungefär 1000 vindkraftverk i Sverige varav 150 på Gotland. Skåne och Västra Götaland har nu gått om Gotland som länge legat i topp i antal verk per län, men ännu har Gotland långt fler antal verk i relation till landytan liksom per invånare. I verkligheten är förhållandena sådana att vindkraftsetablering inte kan

fördelas jämnt i Sverige. Men det har varit exploatörernas vinstintressen som varit styrande för var vindkraften lokaliserats.

Vilka av de av kommunen föreslagna områdena som är olämpliga att bebygga med vindkraftverk utifrån fågelskyddsperspektiv, framgår i bifogad karta (*bilaga 1*). Där framgår till exempel att de föreslagna havsbaserade vindkraftsområdena inte uppfyller hänsynstagande till naturvärden. Detta omfattar även Hoburgs bank, vilken nämns i planen som, om det skulle bebyggas skulle kunna vara en viktig lösning på hur Gotlandsproducerad el ska kunna nå det fastländska elnätet. Hoburgs bank är direkt olämpligt att exploatera eftersom det är ett av Östersjöns allra viktigaste övervintringsområde för sjöfågel liksom att området passerar av en stor del av alla flyttande fåglar. Att öppna för exploatering på Hoburgs bank måste betraktas som att ambitionen baseras på annat än miljöskäl.

Vindkraften är ett stort problem och den utgör ett växande hot mot biologisk mångfald och i synnerhet fågelfaunan. Tillräcklig hänsyn tas för närvarande inte till natur och landskapsvärdena. På Gotland finns en rad fågelarter som kräver särskild hänsyn enligt både svenska och europeiska miljömål och åtaganden, som *brusbane, sydlig kärrsnäppa, kornknarr, årta, bergand, storspov, roskearl, tornuggla, ängsbök, havsörn, kungsörn* och *röd glada* för att nämna några. Inte en enda av dessa arter är beaktade vid någon vindkraftsetablering på Gotland eller i kommunens översiktsplan. Tvärtom har det skett etableringar som skadat och hotar dessa arter. Men bortsett från nuvarande skyddslistor måste även hela fågelfaunan omfattas av hänsynstagande.

Eftersom en stor del av Gotlands våtmarker dikats ut har den biologiska mångfalden som är knuten till våtmarksmiljöer minskat. I Vattendirektivet fastslås att staten ska verka för minskat närsaltläckage och förbättra förutsättningarna för biologisk mångfald. Det innebär i praktiken att en del restaureringar av utdikade våtmarker måste genomföras – vilket alltså sker för att uppnå viktiga miljömål. Samtidigt kommer det att förstärka olämpligheten att bebygga dessa med vindkraftverk eftersom miljön blir mer attraktiv för fågellivet. Ett sådant exempel är det vindkraftsaktuella Mästermyr.

För att elproduktion ska kunna anses som miljövänlig borde den inte få medföra att värdefull natur förstörs, eller att t.ex. fåglar påverkas negativt. Många av de platser som kommunen föreslår i översiktsplanen för vindkraftsutbyggnad, borde enligt Naturskyddsföreningens definition inte kunna betecknas som grön el. Inte heller kan elen från vindkraften på Näsudden betraktas som grön. Naturskyddsföreningens "Bra miljöval" beskriver att vindkraftsel inte får produceras inom viktiga leder för flyttande fåglar eller i områden som uppvisar hög grad av naturlighet.

Hur stor del av den föreslagna vindkraftsutbyggnaden kommer att kunna producera grön el?

Vi tycker inte att man ska anlägga nya fastlandskablar till Gotland. Nuvarande vindkraftsproduktion räcker och fokus bör vara på att placera vindkraftverk med bibehållen kapacitet på lämpliga platser där också naturhänsyn tas.

24 april 2009

Styrelsen för Gotlands Ornitologiska Förening

Bilaga 1. Karta över Gotland.

Röda linjen – inga vindkraftverk utanför
Pilarna huvudsakliga flyttfågelleder

